

امنیت، تاب‌آوری و محدودسازی فضای مجازی

سیدسپهر قاضی‌نوری^۱، هادی صفری^۲

چکیده

تدبیر شماره ۱۵ سند الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت به امنیت و تاب‌آوری فضای مجازی و لزوم استفاده از دانش بومی و مشارکت‌های جهانی در آن اختصاص دارد. مسئله‌ای که به نظر می‌رسد در بسیاری از سیاست‌گذاری‌ها و تصمیمات عملی مرتبط با فضای مجازی به نفع امنیتی غیرتخصصی کنار گذاشته شده است. این نوشتار، با بررسی برخی از مهم‌ترین چالش‌های فضای مجازی و امنیت و تاب‌آوری آن در ایران، تلاش می‌کند تا پیشنهادهایی برای سیاست‌گذاری در خصوص فضای مجازی در ایران ارائه کند. فاصله گرفتن از گفتان امنیتی در مسائل زندگی روزمره، کاهش جرم‌انگاری‌ها، بهبود شرایط و جذب شرکت‌های خارجی حوزه فضای مجازی به جای دفع آنها، بهبود شرایط اقتصادی- فرهنگی برای عدم مهاجرت متخصصان این حوزه، باز گذاشتن فضا برای تنظیم‌گری مردمی فضای مجازی به دور از دخالت‌های حاکمیتی و توجه به اسناد بالادستی از جمله سند الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت برخی از راهکارها و پیشنهادهای سیاستی مطرح شده در این نوشتار هستند.

واژگان کلیدی: فضای مجازی، امنیت سایبری، تاب‌آوری سایبری، امنیت ملی، سیاست‌گذاری فناوری.

۱. مقدمه

سند الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت به عنوان سندی بالادستی برای هدایت ایران در مسیر تبدیل به خاستگاه تمدن نوین اسلامی در "مرکز اسلامی ایرانی پیشرفت" تدوین شده و به‌رغم برخی انتقاداتی که به این سند وارد است (زاهدی مازندرانی: ۱۳۹۸: ۷۳)، سند مذکور نقشه‌راهی سطح بالا برای دستگاه‌های اجرایی و نهادهای قانون‌گذار فراهم می‌کند تا پیمودن این مسیر را تسهیل نمایند. قلب این سند را «تدبیر»های پنجاه‌و‌دوگانه‌ای تشکیل می‌دهند که تصمیمات و اقدامات اساسی و بلندمدت مورد نیاز برای پیمودن مسیر را مشخص می‌کنند. از این بین، سه تدبیر ۱۵ تا ۱۷ به‌طور مستقیم به فضای مجازی و سیاست‌گذاری آن مرتبطند که بیانگر اهمیت فضای مجازی در نقشه‌راه پیشرفت کشور و آینده جهان است. تدبیر شماره ۱۵ «ارتقای دانش و توسعه بومی و تأمین امنیت و تاب‌آوری زیرساخت، فناوری و خدمات فضای مجازی با مشارکت مردمی و همکاری‌های بین‌المللی در تراز کشورهای پیشرو جهان» را به عنوان اولین اصل مرتبط با فضای مجازی مورد تأکید قرار می‌دهد (مرکز الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت: ۱۳۹۷: ۱۸).

فضای مجازی ویژگی‌های خاصی دارد که آن را از فضای واقعی متمایز می‌کند. به طور خلاصه، هزینه ورود پایین، فراهم آوردن امکان گمنامی، آسیب‌پذیری نامتقارن، جهانی و فرامرزی بودن، دسترسی دائم و آسان به آخرین اطلاعات، تنوع، استقلال از زمان و مکان، چندرسانه‌ای بودن، سهولت استفاده و تعامل و سرعت بالای تبادل اطلاعات،

۱. استاد گروه مدیریت فناوری اطلاعات دانشگاه تربیت مدرس، عضو اندیشکده چرخه نوآوری مرکز الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت، نویسنده مسئول، ghazinoory@modares.ac.ir.

۲. دانشجوی دکتری سیاست‌گذاری علم و فناوری دانشگاه تربیت مدرس.